

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ ВИЗУАЛИЗАЦИИ В ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ В УЧРЕЖДЕНИИ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ

В. Н. Наумчик¹⁾, Т. И. Метлицкая²⁾

¹⁾ УО «Республиканский институт профессионального образования»,
ул. К. Либкнехта, 32, 220004, Минск, Беларусь, ripo@ripo.by

²⁾ УО «Минский государственный дворец детей и молодежи»,
ул. Старовиленская, 41, 220053, Минск, Беларусь, contact@mgddm.by

В статье анализируются понятия «визуальность» и «средства визуализации», а также рассматривается различие в этих понятиях. Использование средств визуализации в гражданском и патриотическом воспитании. Приводится яркий пример историко-культурно-образовательного проекта реконструкции, посвященного 80-летию Великой Победы, реализованного «на месте» в Минском государственном дворце детей и молодежи.

Ключевые слова: дополнительное образование детей и молодежи; видимость; средства видимости; воспитание; патриотическое воспитание.

ВЫКАРЫСТАННЕ СРОДКАЎ НАГЛЯДНАСЦІ ДЛЯ ПАТРЫЯТЫЧНАГА ВЫХАВАННЯ ВА ЁСТАНОВЕ ДАДАТКОВАЙ АДУКАЦЫІ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

В. М. Наумчык¹⁾, Т. І. Мятліцкая²⁾

¹⁾ УА «Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі»,
ул. Карла Лібкнехта 32, 220004, Минск, Беларусь, ripo@ripo.by

²⁾ УА «Мінскі дзяржаўны палац дзяцей і моладзі»
тракт Старавіленскі, 41, 220053, г. Мінск, Беларусь, contact@mgddm.by

У артыкуле даецца аналіз паняццяў «нагляднасць» і «сродкі нагляднасці», разглядаецца розніца ў гэтых паняццях. Выкарыстанне сродкаў нагляднасці ў грамадзянска-патрыятычным выхаванні. Прыводзіцца яскравы прыклад гісторыка-культурна-асветніцкага праекта-рэканструкцыі, прысвечанага 80-годдзю Вялікай Перамогі, «на прызбе» рэалізаванага ў Мінскім дзяржаўным палацы дзяцей і моладзі.

Ключавыя словы: дадатковая адукацыя дзяцей і моладзі; нагляднасць; сродкі нагляднасці; выхаванне; патрыятычнае выхаванне.

USE OF VISUAL MEDIA FOR PATRIOTIC EDUCATION IN THE INSTITUTION OF ADDITIONAL EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH

V. N. Naumchyk¹⁾, T. I. Myatlitskaya²⁾

¹⁾Public Association «Republican Institute of Professional Education»,
32 Karla Liebknecht St., 220004, Minsk, Belarus, ripo@ripo.by

²⁾Public Association «Minsk State Palace of Children and Youth», 41 Starovilensky Tract,
220053, Minsk, Belarus, contact@mgddm.by

The article analyzes the concepts of "visuality" and "visual media", considers the difference in these concepts. Use of visual media in civic-patriotic education. A striking example of a historical, cultural and educational reconstruction project dedicated to the 80th anniversary of the Great Victory, "On the Verge" implemented in the Minsk State Palace of Children and Youth is given.

Keywords: additional education of children and youth; visuality; visual media; patriotic education; education.

Установы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі фарміруюць дзяцей як усебакова развітых асоб, гатовых да выклікаў сучаснага свету, пры гэтым клапацячыся аб іх ўнутраным свеце і здольнасцях. Гэта ўнікальнае асяроддзе, якое спалучае ў сабе навучанне, творчасць і выхаванне.

Выхаванне ва ўстановах дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі адыгрывае ключавую ролю ў развіцці асобы дзяцей і фарміраванні іх будучыні. Развіццё творчых здольнасцяў, раскрыццё талентаў і развіццё навыкаў могуць стаць часткай іх прафесійнага або асабістага жыцця. Дзякуючы разнастайнасці праграм, педагогі дапамагаюць дзецям вызначыцца з іх інтарэсамі і кірункам для далейшага асобнага і прафесійнага росту.

Навучанне ва ўстанове дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі садзейнічае выхаванню маральных і этычных якасцяў, такіх як павага, сумленнасць, адказнасць і працавітасць, сацыяльная адаптацыя, ўзаемадзеянне з калегамі, выбудованне сяброўскіх адносін і працы ў камандзе. З прычыны неабавязковасці дадатковай адукацыі, неабходна стымуляванне зацікаўленасці ў навучанні. Працэс навучання арганізаваны так, каб натхняць дзяцей на пазнанне, эксперыментаванне і самастойны пошук ведаў. У гэтым кантэксце найважнейшая роля належыць фарміраванню нагляднасці.

Існуюць паняцці «нагляднасць», «прынцып нагляднасці», «сродкі нагляднасці». Гэтыя паняцці часта блытаюць, ўзаемазамяняюць. У слоўніках дадзены досыць выразныя вызначэння гэтых тэрмінаў.

Пад тэрмінам «нагляднасць» часта маюцца на ўвазе сродкі навучання. «Наглядность является важнейшим инструментом обучения, так как она помогает ученикам лучше усвоить материал» [1, с. 56]. На самой справе нагляднасць – гэта мэта навучання.

Тэрмін «нагляднасць» выкарыстоўваецца ў двух значэннях: а) як апора ў працэсе навучання на дыдактычны прынцып нагляднасці, згодна з якім навучанне будзецца на канкрэтных вобразах, непасрэдна ўспрымаемых навучэнцамі; б) як выкарыстанне на занятках спецыяльных сродкаў

навучання (аўдыёвізуальныя сродкі навучання, мультымедыя, тэхнічныя сродкі навучання)» [2].

«Принцип наглядности – один из немногих принципов, сформулированный на основе закономерностей развития и формирования мышления обучаемых. Но он всегда (а сегодня особенно явно) воспринимается упрощенно – как целесообразность предъявления при обучении некоего визуального ряда» [3]. Выкарыстанне візуальных матэрыялаў, графікаў, схем, ілюстрацый, фатаграфій, відэаролікаў, дазволіць спрашчаць складаныя тэмы і рабіць іх больш зразумелымі. Выкарыстанне рэальных прадметаў або іх мадэляў дапамагае навучэнцам лепш зразумець аб'ект, які вывучаецца. Напрыклад, мадэлі будынкаў, біялагічных аб'ектаў, механічных канструкцый. Праца з інтэрактыўнымі дошкамі, кампутарамі і планшэтамі прадугледжвае актыўны ўдзел навучэнцаў і павышае іх цікавасць да навучання. Стварэнне навучэнцамі ўласных ілюстрацый, схем або прэзентацый па тэме дазваляе замацаваць іх веды. Уключэнне ў працэс навучання настольных гульняў, квэстаў і іншых візуальна насычаных заняткаў робіць працэс займальным. Выкарыстанне сюжэтных карцін або коміксаў дапамагае навучэнцам звязваць інфармацыю з канкрэтнымі жыццёвымі сітуацыямі. Выставы і галерэі, дэманстрацыя паспяховых прыкладаў пакажа навучэнцам, да чаго яны могуць імкнуцца. Дыдактычныя сродкі пераканаўча візуалізуюць адукацыйны працэс, дапамагаюць навучэнцам лепш засвойваць інфармацыю, паляпшаюць паглыбленне дзяцей у тэматыку. Тую ж ролю адыгрывае выкарыстанне постэраў, фатаграфій і відэаролікаў, інтэрактыўных стэндаў, відэаўрокаў, анімацыі і прэзентацыі, вучэбных гульняў, дэкарацыі. Сродкі нагляднасці з'яўляюцца магутным інструментам для ўключэння вучняў у працэс навучання і павышэння якасці заняткаў, якія дазваляюць лёгка ўспрымаць і разумець прадстаўленыя дадзеныя або ідэі – прастата, яркасць, інтэрактыўнасць.

Усё пералічанае вышэй уяўляе сабой працэс выкарыстання сродкаў нагляднасці, якія, уласна, і ствараюць нагляднасць навучальнага і выхаваўчага працэсу. Розніца паміж нагляднасцю і сродкамі нагляднасці заключаецца ў іх сутнасці і функцыях. Сродкі нагляднасці – гэта канкрэтныя інструменты і матэрыялы, якія выкарыстоўваюцца для рэалізацыі прынцыпу нагляднасці. Напрыклад, плакаты, мадэлі, фатаграфіі, відэаролікі, інтэрактыўныя дошкі, карты, схемы і г. д. Яны дапаўняюць адзін аднаго: без сродкаў нагляднасці прынцып нагляднасці ўвасобіць на практыцы немагчыма.

У працэсе навучання сродкі нагляднасці тэматычна падабраныя: пры вывучэнні хіміі гэта могуць быць мадэлі малекул, крышталічных рашотак, відэазапісы хімічных працэсаў; пры вывучэнні фізікі – лабараторнае абсталяванне, плакаты, табліцы; пры вывучэнні матэматыкі – мадэлі геаметрычных фігур, лінейка, цыркуль.

Пры гэтым лагічна было б разглядаць нагляднасць як мэту і дасягнуты вынік навучання і выхавання.

Напрыклад, калі пры вывучэнні прадмета «Хімія» сфарміравана цэласнае ўяўленне пра свет і ролю хіміі ў стварэнні сучаснай прыродазнаўчай навуковай карціны свету; уменні тлумачыць аб'екты і працэсы навакольнай рэчаіснасці (прыроднага, сацыяльнага, культурнага, тэхнічнага асяроддзя), выкарыстоўваючы для гэтага хімічныя веды, то можна казаць, што праз выкарыстанне мноства сродкаў дасягнута нагляднасць прадмета «Хімія» [4].

Правёўшы тэрміналагічны аналіз, можна пабудаваць наступную схему адукацыйнага працэсу: сродкі нагляднасці – наглядны вобраз – нагляднасць – пазнанне. Нагляднасць – гэта якасць, якая дэманструе, наколькі інфармацыя зразумелая і даступная. Гэта канцэпцыя, якая дапамагае дзецям лепш засвойваць інфармацыю праз зрокавыя, слыхавыя, датыкальныя і іншыя спосабы ўспрымання. У педагагічным тэрміналагічным слоўніку нагляднасць вызначаецца, як «свойство, выражающее степень доступности и понятности психических образов объектов познания для познающего субъекта» [5].

Сродкі нагляднасці ў выхаванні – гэта магутны інструмент, які дапамагае дзецям лепш успрымаць і запамінаць інфармацыю. Яны могуць быць прадстаўлены не толькі ў выглядзе ілюстрацый, схем, прэзентацый, відэаматэрыялаў, картак і нават інтэрактыўных заняткаў, але і экскурсій, паходаў, удзелу ў грамадска значных мерапрыемствах, дзяржаўных святах. Сродкі нагляднасці, якія накіраваны на выхаванне патрыятызму, ўключаюць сімваліку краіны, інфармацыю аб гістарычных падзеях і дасягненнях нацыі, прадстаўляюць дадзеныя аб культурных, гістарычных і эканамічных аспектах краіны. Для мэт патрыятычнага выхавання выкарыстоўваюцца мультымедычныя рэсурсы, дакументальныя фільмы пра жыццё знакамітых асоб, гістарычныя падзеі і культурныя традыцыі, мастацкія творы – карціны, скульптуры, літаратура, якія адлюстроўваюць гістарычныя падзеі і культурную спадчыну, прысвечаную патрыятычным тэмам. Высокай эфектыўнасцю валодаюць тэматычныя выставы, прысвечаныя гісторыі і культуры краіны, конкурсы і віктарыны на патрыятычную тэматыку, якія спрыяюць паглыбленню ведаў аб краіне.

Святочныя мерапрыемствы нязменна нясуць у сабе велізарны выхаваўчы патэнцыял, забяспечаны сродкамі нагляднасці, выкарыстаннем эфектыўных візуальных і творчых падыходаў.

Яркія візуальныя элементы – сцягі на 9 мая, вогнішча на Івана Купалу, маляваныя яйкі на Вялікдзень – з'яўляюцца тым візуальным інструментам, які прыцягне ўвагу і дапамагае перадаць асноўны змест свята. Эфектыўна працуюць кароткія відэаролікі, прэзентацыі, анімацыі, постэры з выкарыстаннем эмацыйных вобразаў, якія выклікаюць эмоцыі, натхняючы і ўтрымліваючы ўвагу гледачоў. Важным і запамінальным

з'яўляецца выкарыстанне выразнага і лаканічнага тэксту, простага, зразумелага, добра чытаемага, запамінальнага.

Адным з інструментаў фарміравання і захавання гістарычнай памяці аб падзеях мінулага з'яўляецца гістарычная рэканструкцыя, якая разглядаецца як сацыякультурны феномен, перспектыўны напрамак выхаваўчай работы, сродак актуалізацыі зацікаўленасці да мінулага, аднаўленне матэрыяльнай і духоўнай культуры той ці іншай гістарычнай эпохі і рэгіёну. Прыкладам мерапрыемства, на якім максімальна былі ўключаны сродкі нагляднасці, можа служыць гісторыка-культурна-асветніцкі праект-рэканструкцыя, прысвечаная 80-годдзю Вялікай Перамогі, «На прызбе», рэалізаваная ў Мінскім дзяржаўным палацы дзяцей і моладзі. Праект накіраваны на выхаванне грамадзянскасці і патрыятызму ў дзяцей і моладзі, фарміраванне актыўнай жыццёвай пазіцыі, захаванне памятных традыцый і гістарычнай памяці пра подзвіг савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны 1941 – 1945 гадоў. Развіццё пераемнасці пакаленняў з'яўляецца ў большай ступені адукацыйным мерапрыемствам, накіраваным на прыцягненне ўвагі да падзей 9 мая 1945 года, дзе гледачы, госці праз фармат «жывой гісторыі» наведваюць палявую кухню, ваенны шпіталь, знаёмяцца з узорами уніформы, рыштунку, зброяй. Былі спецыяльна распрацаваны сітуацыі, у якіх кожны ўдзельнік мерапрыемства трапляў у сфармаваную мікрапрасторы і прымаў зададзеную ролю. Тэрыторыя палаца на некалькі гадзін ператварылася ў адноўленую матэрыяльную і духоўную культуру мая 1945 года. У мерапрыемстве выкарыстоўваліся шматлікія візуальныя элементы, якія прайграваюць падзеі Дня Перамогі якія дапамагалі лепш зразумець атмасферу 1945 года: подыум рэтра-касцюмаў, рэканструкцыя рэтра-кафэ, салдацкая каша, хлебны квас, танцавальная праграма пад духавы аркестр, выстава баявой тэхнікі, на мультымедыйных экранах – відэа-контэнт на тэму Вялікай Перамогі. Мерапрыемства падзейна і эмацыйна насычанае, інтэрактыўнае, яно сабрала і аб'яднала прадстаўнікоў усіх узростаў, розных сацыяльных слаёў, з'яўляючыся адкрытым, прыцягнула шмат мясцовых жыхароў, мінакоў. Людзі шанюўнага ўзросту, моладзь, бацькі з дзецьмі падыходзілі, глядзелі, удзельнічалі, пранікаючыся атмасферай свята, якое аб'яднала не толькі людзей, але і час. Рэпетыцыі Вальса Перамогі і затым выступ на плошчы, удзел у мініпарадзе, чарга за салдацкай кашай, назіранне працы палявога шпіталю, – усё гэта выклікала велізарны эмацыйны водгук у яго ўдзельнікаў і гледачоў. Для гісторыка-культурна-асветніцкага праекта-рэканструкцыі «На Прызбе» характэрна відовішчнасць, таму для яго правядзення былі прывезены бярвёны для стварэння пляцоўкі “на прывале”, пабудаваны будан з галінак, нацягнутая маскіровачная сетка, арганізаваны выступ кінолагаў, разгорнута выстава баявой тэхнікі (гаўбіцы ваенных гадоў), у якасці сцэны выкарыстана «канцэртная палутарка». На невялікай тэрыторыі кампактна сабрана вялікая колькасць сімвалаў той

эпохі. Дасягнута нагляднасць эпохі 1945 года, створаны вобразы прадстаўлення, уяўлення і вобразы ўспрымання. Кожны ўдзельнік пасвойму бачыў узнаўленне эпохі Дня Перамогі, наглядна ўяўляў і адчуваў сябе часткай соцыума таго часу, удзельнікам святкавання, ствараў разумовыя вобразы, перапрацоўваў гэтыя ўяўленні, ствараў больш абагульненыя, больш глыбокія па псіхалагічнаму ўздзеянню.

Такім чынам, нагляднасць дазваляе зрабіць працэс патрыятычнага выхавання больш займальным і прадуктыўным, які падключае фантазію і творчасць. Сродкі нагляднасці дапамагаюць не толькі захапіць навучэнцаў, але і зрабіць выхаваўчы працэс больш зразумелым, творчым, практычным. Спалучэнне візуальных сродкаў і ўдзелу дзяцей і педагогаў у іх стварэнні з'яўляецца асабліва эфектыўным, аказваючы этычнае, эмацыйнае і эстэтычнае ўздзеянне. Наглядна прадставіць Дзень Перамогі 1945 года, наглядна ўспрыняць значэнне дзяржаўных сімвалаў, наглядна працуць маштабнасць і эмацыйную насычанасць святкавання 1 мая або спартыўнага спаборніцтва – гэта ўсё праз набор дэталей (сродкаў нагляднасці) фармуе асобу, якая валодае пачуццём патрыятызму, дачынення да вялікіх падзей, маральнай цэласнасці, духоўнасці.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Коменский Я. А. Великая дидактика. М., 1982.
2. Грамота / .. URL: [https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C&mode=slovari&dicts\[\]=25](https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C&mode=slovari&dicts[]=25) (дата обращения: 30.05.2025).
3. Усольцев А. П., Шамало Т. Н. Наглядность и её функции в обучении . // Педагогическое образование в России. 2016. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/naglyadnost-i-ee-funksii-v-obuchenii> (дата обращения: 30.05.2025).
4. Петров А. В., Попова Н. Б. Классификация средств наглядности в современной системе обучения .// Мир науки, культуры, образования. 2007. № 1. С. 127–142. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-sredstv-naglyadnosti-v-sovremennoy-sisteme-obucheniya/viewer> (дата обращения: 30.05.2025).
5. Педагогический терминологический словарь .. URL: https://pedagogical_dictionary.academic.ru/2028/%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C (дата обращения: 30.05.2025).